

VÍCE ÚRAZŮ ŽÁKŮ, VĚTŠÍ PRÁVNÍ KOMPLIKACE PRO ŠKOLY

V obtížné situaci jsou zejména mateřinky

V minulém školním roce evidovala ČŠI přes 38 700 úrazů. To představuje meziroční nárůst o bezmála 7300 úrazů, což je 23 procent! Tím, jak se mohou školy s daným stavem vyrovnat, včetně řešení možných právních následků se zabývala odborná konference *Úrazy dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*, kterou uspořádala společnost Seminaria.

Je velice obtížné, ba takřka nemožné určit, jak velké procento zvyšujícího se množství úrazů souvisí s jejich skutečným početním nárůstem a kolik jich přibýlo jen opticky, a to důsledkem stále důkladnější evidence v posledních letech. „Přesto se zdá, že trend je skutečně vzestupný, a to zejména na středních školách,“ uvedl Pavel Skácelík, expert na problematiku bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP), a pokračoval: „Myslím si, že skutečná čísla budou ještě vyšší, protože víme o školách, které záznamy o svých úrazech ČŠI vůbec neposlají!“

Tím, kdo školní úrazy eviduje, však není jen Česká školní inspekce, ale i ministerstvo zdravotnictví, respektive jím zřízený Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. „Problémem ale je, že statistika tohoto ústavu je založena jen na výkazech od lékařů. A když jsem ji porovnával se statistikou ČŠI, zjistil jsem, že jsou diametrálně odlišné. Úrazů vedených jako školní je ve statistice ministerstva zdravotnictví asi čtyřikrát více než v databázi ČŠI,“ informoval P. Skácelík. Důvodem je podle něj to, že ošetřující lékař přirozeně nezkontroluje, kde k danému úrazu skutečně

došlo a řídí se jen tím, co mu sdělí ten, kdo zraněné dítě doprovází.

Situaci v oblasti úrazovosti však nekomplikuje jen nárůst počtu úrazů, ale také změna právního prostředí v naší zemi. S novinkami v legislativě a s důslednějším vymáháním domnělých právních nároků poškozených žáků jejich zákonnými zástupci se tak školy dostávají do stále obtížnější pozice. Mnohému se však dá úspěšně čelit důkladnou přípravou na řešení takovýchto nepříjemných událostí.

Legislativa je v nepořádku

Základem je samozřejmě znalost příslušných pravidel, a to i přesto (nebo právě proto), že stávající legislativa vztahující se k úrazům není podle odborníků zdaleka v pořádku. Důsledkem je pak nejednotný přístup. Českomoravský odborový svaz pracovníků školství (ČMOS PŠ) proto koncem března podepsal s ČŠI písemnou dohodu, která má pomoci danou situaci zlepšit. Dokonce totiž doposud chybí něco tak elementárního, jako je samotná definice školního úrazu. Odbory její znění tedy kvůli tomu připravují a měla by být využita při nejbližší novelizaci školského

zákona. Zatím vycházejí z obecné definice, jež zní: Úraz je poškozením zdraví náhlým násilným působením zevního vlivu.

Problematický je zejména výraz zevní vliv. Teoreticky totiž nemusí být úrazem třeba pohmoždění hlavy při pádu v důsledku epileptického záchvatu, nebo naopak jím může být astmatický záchvat způsobený prašností školního prostředí. Rozhoduje o tom lékařský posudek, v případě sporu pak soud.

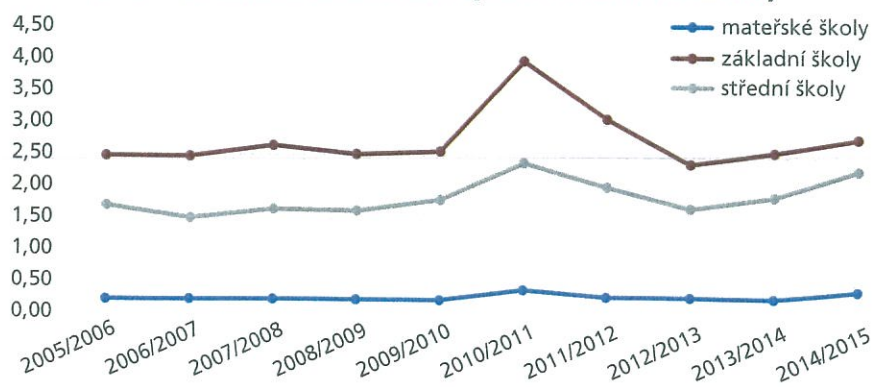
„Žádný právní předpis také nestanoví, jak má škola při úrazu postupovat,“ zdůraznil Jan Romaněnko, svazový inspektor BOZP při ČMOS PŠ.

A jediným závazným předpisem, podle něhož má žák nebo jeho zákonný zástupce hlásit úraz škole, je tak školní řád nebo vnitřní řád daného školského zařízení. „Proto vám doporučuji, abyste velmi důsledně do školního nebo vnitřního řádu dali veškerá pravidla vztahující se k postupu při školním úrazu,“ radí J. Romaněnko. Důvodem je zejména to, aby rodiče nezkoušeli vztáhnout zodpovědnost na školu, když ve skutečnosti k úrazu došlo mimo její kompetenci. Jde o to ve školním řádu uvést například lhůtu, v níž má být úraz škole oznámen. „Eviduji se všechny úrazy. I třeba jen zatržený nehet. Daný žák si pak totiž může způsobit něco jiného. Ale když bude předešlý úraz zaznamenán, jde o písemný důkaz. Soudní řízení vyhrává ten, kdo má důkaz,“ poznamenala advokátka Klára Kořínková.

Jediné, co legislativa v oblasti školních úrazů jednoznačně ošetřuje, je vyhláška č. 64 z roku 2005 o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů. A v ní je mimo jiné uvedeno, že škola musí úraz nejpozději do čtyřadvaceti hodin od chvíle, kdy se o něm dozvěděla, zaevidovat do knihy úrazů. Zatímco J. Romaněnko považuje tento časově omezující požadavek za zbytečnou komplikaci, K. Kořínková v něm naopak spatřuje prostor k tomu, aby měla škola čas si rozmyslet, co přesně do knihy úrazů napíše.

A takováto kniha nemusí být jenom jedna. Odborníci proto doporučují mít jednu knihu v budově školy a druhou,

Trendy vývoje školní úrazovosti (podle ročního indexu)

či několik dalších s sebou vozit na školní akce, jako jsou zejména školy v přírodě nebo lyžařské kurzy. Jaké údaje se mají do knihy zanést, opět vymezuje vyhláška. Zdá se však, že někteří nakladatelé, kteří takovéto knihy vydávají tiskem, vyhlášku důsledně nedodržují, protože některé kolonky v ní chybějí, varuje J. Romaněnko.

Daná vyhláška také určuje, komu všemu musí škola v příslušné lhůtě podle typu úrazu odeslat záznam. Experti na konferenci v této souvislosti opakovaně upozorňovali na to, že povinnost školy hlásit daný úraz zdravotní pojišťovně poškozeného žáka nijak nesouvisí s tím, že by snad škola také musela pro pojišťovnu shromažďovat i příslušné podklady. Naopak. Důkazní břemeno je vždy výhradně záležitostí zraněného žáka, respektive jeho zákonných zástupců.

Na pokyn nestačí jen odkázat

Jakékoliv vnitřní směrnice školy vztahující se nějak k bezpečnosti žáků by také měly být nedílnou součástí školního řádu (přímo v rámci tohoto textu nebo jako jeho příloha), protože jinak jde o pravidla závazná jen pro zaměstnance dané školy. A jedna taková zdánlivá drobnost: Ve školních předpisech musí být také správně uvedeno, že zaměstnanci jsou školeni (zákoník práce) a žáci poučováni. Nikdy naopak!

Specifickou kapitolou je pak práce s metodickým pokynem k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků vydaným roku 2005 a platným od roku následujícího.

Přestože tento pokyn je závazný jen pro školy a školská zařízení zřizovaná MŠMT, jde o dobré vodítko i pro další školy. Původní představa byla podle informací P. Skácelíka taková, že pokyn si vezmou za svůj v první řadě zřizovatelé škol, kteří ho využijí jako základ pro vlastní předpisy a jím pak zavážou školy ve své působnosti. K tomu ale nedošlo, proto je nyní na každé jedné škole, aby s ním pracovala sama. J. Romaněnko dále ještě podrobněji objasnil, proč nelze na pokyn jen odkázat a proč by si každá škola měla na jeho základě zpracovat vlastní směrnici, jež by pak měla být přílohou jejího školního řádu. Je tomu jednak proto, že ne každá

„ Soudní řízení vyhrává ten, kdo má důkaz

škola vykonává všechny činnosti, jež jsou v pokynu uvedeny, jednak proto, že některé před deseti lety aktuální právní normy nyní již platné nejsou, například tehdejší občanský zákoník nebo zrušená vyhláška na zakázané práce mladistvých.

Na každém nějak rizikovém pracovišti ve škole musí být také provozní řád, který stanoví pravidla chování na daném místě. Týká se to zejména tělocvičen nebo různých laboratoří. Tyto řády však nejsou určeny zaměstnancům školy, ale jejím žákům, případně dalším osobám, které ji navštíví.

Zvláštní zřetel by mělo vedení školy také věnovat zajištění první pomoci. Tu má poskytovat jen ten, kdo je řádně vyškolen. Podle zákoníku práce (§ 102, odst. 6) má

zaměstnavatel povinnost zajistit potřebný počet zaměstnanců, kteří budou první pomoc organizovat, poskytovat nebo zajišťovat, a těmto zaměstnancům se také musí postarat o příslušné školení. Pokud v případě úrazu tito lidé nejsou k dispozici, zodpovědnost nese ředitel.

Černého Petra má vždy škola

Za každý školní úraz odpovídá daná škola. Jde o takzvanou objektivní odpovědnost. To znamená, že škola nese odpovědnost (podle zákoníku práce) ještě dříve, než se vůbec začne zkoumat, proč k úrazu došlo a bez ohledu na jeho zavinění. Ovšem v případě mateřských škol se jedná o takzvanou subjektivní odpovědnost, kdy se primárně zkoumá, jestli daná školka neporušila nějakou prevenční či jinou povinnost. Tento nesourodý právní stav má na svědomí to, že zatímco školy vycházejí ze zákoníku práce, zodpovědnost mateřinek se posuzuje podle občanského zákoníku, kdy se tak pokaždé musí zkoumat možné zavinění se strany dané školky.

Mateřské školy jsou nyní vůbec v obzvláště komplikované situaci. Kvůli nedávné novelizaci školského zákona, která počítá s běžnou účastí dětí mladších tří let v předškolním vzdělávání, musí každá mateřinka pečlivě zrevidovat, pro jakou věkovou hranici nabízí nejen herní prvky, ale i hračky. „Většina jich je certifikována až od tří let. To znamená, že dvouleté děti si budou často venku hrát jen na písku, ne na zahradě, kde jsou herní prvky. A zřizovatelé budou muset třídy kompletně vybavit dvěma druhy hraček – do tří let ▶

► a od tří let. Osobně jsem na to upozorňoval paní ministryni Valachovou. Ta odvětila, že to zvládne," řekl J. Romaněnko. A P. Skácelík doplnil, že obdobný problém se týká i zvýšené požární ochrany pro děti mladší tří let: „Odborně způsobilé osoby k požární ochraně by měly, pokud už tak neučinily, veškerou dokumentaci přepracovat na zvýšené požární nebezpečí. To se týká i postižených dětí.“

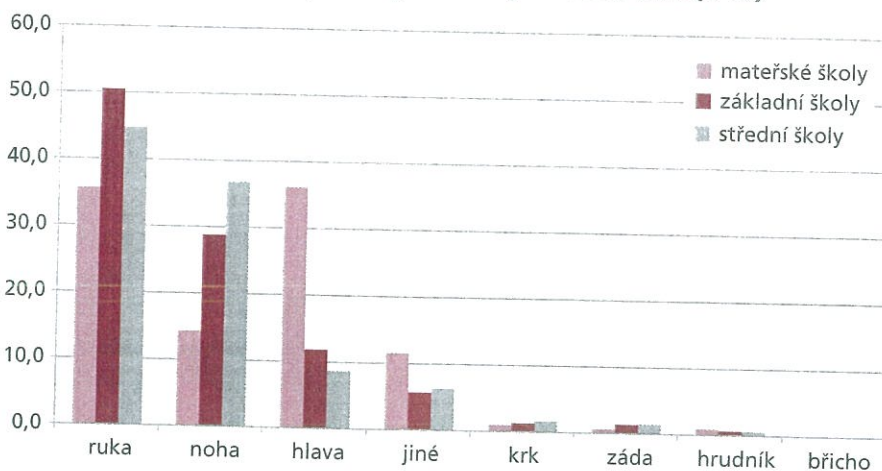
Nedávný judikát Nejvyššího soudu však škole v některých případech umožňuje, aby se ze zodpovědnosti za školní úraz takzvaně vyvinila, nebo alespoň částečně. Konkrétně šlo o případ, kdy žáci měli během výjezdového pobytu zákaz plavání v místním rybníce. Jednomu z nich tam však údajně spadla bota, skočil si pro ni do vody a přitom si poranil míchu. Postižený se pak hájil tím, že zákaz neporušil, že jen zachraňoval danou věc. Definitivní slovo však bude mít ještě Ústavní soud...

Ve hře také může být trestní odpovědnost, a to jak na straně pedagoga, tak žáka. Dochází k tomu zejména tehdy, pokud učitel prokazatelně zanedbá dohled nad žáky a v důsledku toho dojde k úrazu jeho svěřence. A po dosažení patnáctého roku věku žáka samozřejmě nastupuje jeho vlastní trestní odpovědnost. To se týká především šikany. „Nejrizikovější kategorie dětí je ale z mého pohledu mezi dvanáctým a patnáctým rokem věku, kdy jsou žáci již dostatečně zralí, aby věděli, jaká mají práva, ale na druhou stranu nejsou ještě trestněprávně odpovědní,“ sdělila K. Kořínková.

Přestože pozice pedagogů je vskutku nezáviděníhodná, lze mnohým problémům předejít, a to nejen díky dostatečné prevenci při ochraně zdraví žáků. „Pedagogové mají velkou moc v tom připravit se na základě záznamů, dokladů a důkazů na případný soud tak pečlivě, aby byli dostatečně chráněni,“ konstatovala K. Kořínková a dodala: „Je třeba si dát pozor i na bagatelní úrazy, které mohou zname-

Poměr výskytu úrazů podle poraněných částí těla (v %)

nat to, že přijde celá rodina poškozeného a bude pro všechny její členy požadovat finanční náhradu. Občanský zákoník to nyní skutečně umožňuje. Je proto potřeba, aby se škola dobře pojistila.“

Nikdy předčasně neuznávat odpovědnost!

V kontextu problematiky školních úrazů se hovoří zejména o úrazovém pojištění a poněkud se v debatách zapomíná na pojištění odpovědnosti, které je zejména právě pro školu obzvláště důležité. Úrazové pojištění totiž nijak neřeší úhradu újmy, za niž ze zákona nese odpovědnost škola. Při pojištění odpovědnosti ale pojištěnému vzniká právo na to, aby za něj pojišťovna nahradila újmu, kterou je povinen zaplatit jinému. (A případy, kdy škola je povinna nahradit žákovi újmu, která mu vznikne v souvislosti se vzděláváním, se netýkají jen úrazů, ale i škod na jeho věcech.) Pojišťovna tak hradí nejen poškození zdraví, ale i újmu, která z něj žákovi prokazatelně vyplývá. Z pojištění odpovědnosti může škola navíc hradit za splnění určitých podmínek náklady na právní zastoupení (včetně případného trestního řízení) a na vedení soudního řízení.

Optimální rozsah pojistného krytí, jež mívá škola nastaven, se v praxi zpravidla liší podle toho, zda pojistku uzavřel její zřizovatel, nebo ona sama. V prvním případě bývá limit zpravidla podstatně vyšší; 100 milionů korun není žádnou výjimkou. Avšak pojistka podepsána školou individuálně, navíc už před několika lety, může být sjednána s limitem pojistného plnění třeba jen pět milionů korun. „To je v dnešní době strašně málo! Je ovšem obtížné obecně přesně říci, jak tento limit správně nastavit. Ale nějakých dvacet milionů pro běžnou školu vůbec není přehnaná částka,“ komentovala Marie Lorencová, expertka na pojišťování škol.

Má-li škola sjednáno pojištění odpovědnosti, má povinnost informovat svoji pojišťovnu o školním úraze bezodkladně. „Pokud k ohlášení dojde až po delší době, nic se nestane, pakliže tím není zmařeno právo pojišťovny provést šetření pojistné události,“ podotkla M. Lorencová.

Aby mohla pojišťovna poskytnout pojistné plnění, je potřeba nárok na náhradu škody řádně doložit, a to záznamem o úraze a vyjádřením školy k odpovědnosti. Zároveň je potřeba doložit i výši škody, kterou ale dokládá poškozený žák, respektive rodiče. Obecná promlčecí doba je tříletá, ale nezletilé dítě se tohoto nároku může domáhat dokonce teprve až v době dosažení vlastní plnoletosti. Z tohoto důvodu je záhodno, aby škola u závažnějších úrazů příslušnou dokumentaci schraňovala obzvláště dobře a předběžně tak raději počítala s tím, že poškozený žák se o pojistné plnění přihlásí až za deset patnáct let...

A nyní obzvláště pozor! Škola by nikdy neměla uznávat žádný nárok za oprávněný bez souhlasu její pojišťovny. Mohlo by tak dojít ke zmaření možnosti provést šetření pojistné události pojišťovnou. Ta by pak totiž mohla odmítnout poskytnutí pojistného plnění a zřizovatel by mohl takovou přiznanou škodu předepsat k úhradě osobě, která toto neuvážlivě a předčasně prohlášení učinila.